

Programowanie niskopoziomowe

Jarosław Bilski

Struktura przedmiotu

- Wykład
- Laboratorium

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

2

Literatura

- Adam Błaszczyk - Win32ASM. Asembler w Windows, Helion 2004
- Randall Hyde - Asembler. Sztuka programowania, Helion 2004
- Stanisław Kruk - Asembler w koprocesorze, Mikom 2003

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

3

Literatura c.d.

- Ryszard Goczyński, Michał Tuszyński – Mikroprocesory 80286, 80386 i i486, Komputerowa Oficyna Wydawnicza „HELP” 1991
- Michał Tuszyński, Ryszard Goczyński – Koprocesory arytmetyczne 80287 i 80387 oraz jednostka arytmetyki zmiennoprzecinkowej mikroprocesora i486, Komputerowa Oficyna Wydawnicza „HELP” 1992

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

4

Literatura c.d.

- Eugeniusz Wróbel – Praktyczny kurs asemblera, wyd. II, Helion 2011
- Vlad Pirogow – Asembler, Podręcznik programisty, Helion 2005

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

5

Literatura c.d.

- Intel® 64 and IA-32 Architectures Software Developer's Manual
 - Basic Architecture
 - Instruction Set
 - System Programming Guide

www.intel.com

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

6

Narzędzia

- MASM, FASM, ...
- Delphi, Visual Studio, ...

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

7

Języki programowania

- Wysokiego poziomu – Ada, Basic, C, C++, C#, Fortran, Java, Pascal (Delphi), Python, SQL, ...
- Niskiego poziomu – asemblery – odpowiadają kodowi wykonywanemu przez procesor

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

8

Porównanie

	Języki wysokiego poziomu	Języki niskiego poziomu
Trudność programowania	niska	duża
Przenośność	duża	mała
Wykorzystanie możliwości procesora i sprzętu	średnie	duże
Programowanie zadań wymagających czasowo	słabe	dobrze
Przejrzystość kodu źródłowego	duża	mała
Przejrzystość kodu wynikowego	bardzo mała	duża
Szybkość tworzenia	duża	mała
Szybkość działania	mała	duża
Rozmiar kodu źródłowego	mały	średni
Rozmiar kodu wynikowego	duży	mały
Zajętość pamięci/dysku	duża	mała

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

9

Porównanie

- Iloczyn skalarny

Compiler	Time (ms)	Memory (KB)
Delphi	2796	9132
Asm2C	866	2742
Asm2C (asm)	865	2796
PPU2C1	431	1383
PPU2C1	357	1128
SE2C1	430	1371
SE2C2	223	675
SE2C3	184	543
SE2C4	288	921
Funkcje w bibliotece DLL	866	2742
PPU2C11	431	1383
PPU2C11	368	1194
SE2C11	424	1362
SE2C12	223	678
SE2C13	188	552
Asm2C (asm)	249	762
Asm2C (asm)	167	495
Asm2C (asm)	167	507
Asm2C (asm)	431	1383
Asm2C (asm)	228	681
Asm2C (asm)	187	576

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

10

Porównanie

- Rekonstrukcja obrazu – tomograf komputerowy

Opis programu	Ilość wątków	1 iteracja [ms]	20k iteracji [s]	Przyspieszenie
Oryginalny	1	688	13760 3h49m20s	-
Asembler x64	1	8,1	162 2m42s	84,938
Asembler x64 wielowątkowy	8	1,119047	22,38095	614,809
ig-7900X	10	0,994545	19,89089	691,774
10r 20t	16	1,017738	20,35476	676,009
ig-9980X i8r	20	0,930187	18,60375	739,636
ig-9980X i8r	16	0,68025	13,6058	1011,392
NVIDIA 1080Ti - 3584r		1,74473	34,8946	394,330
NVIDIA Titan V - 5120r		0,70534	14,091075	975,416

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

11

Producenci procesorów

- AMD
- Cyrix
- IBM
- Intel
- Nec
- Siemens
- Transmeta
- VIA
- Acorn Computers
- HP
- MOS Technology
- Motorola
- Silicon Graphix
- Zilog
- Texas Instruments
- Samsung

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

12

Trochę historii

- **F14 CADC (F-14A Central Air Data Computer) - mikroprocesor zaprojektowany przez Steve'a Gellera i Raya Holta na potrzeby US Navy do myśliwca F-14 Tomcat.**
 - Powstał w czerwcu 1970
 - niezwykle zaawansowany, 20-bitowy układ z techniką potokową
 - istnienie F-14 CADC zostało ujawnione dopiero w 1998 (z powodu tajemnicy wojskowej)

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

13

Historia c.d.

- **Intel 4004 - 4-bitowy mikroprocesor zaprojektowany i produkowany przez firmę Intel od 1971**
 - Powszechnie uznany za pierwszy mikroprocesor
 - Maksymalna częstotliwość taktowania - 740 kHz.
 - Osobna pamięć dla programu i danych (tzw. "architektura harwardzka").
 - 46 instrukcji.
 - 16 czterobitowych rejestrów.
 - 3-poziomowy stos.
 - 2300 tranzystorów (technologia produkcji 10 μm).

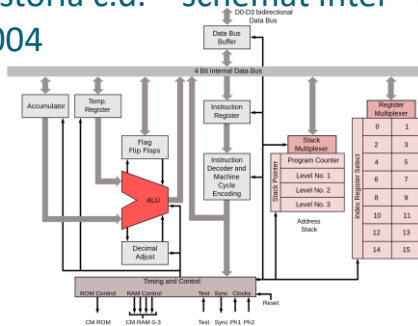

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

14

Historia c.d. – schemat Intel 4004

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

15

Historia c.d.

- **Intel 8008 – pierwszy mikroprocesor 8-bitowy Intela**
 - obudowa DIP18
 - 8-bitowa magistrala
 - dostęp do większej ilości RAM
 - 3-4 razy więcej mocy obliczeniowej niż procesory 4-bitowe.

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

16

Historia c.d.

- **Intel 8080**
 - wyprodukowany przez Intela w kwietniu 1974
 - 8-bitowa szyna danych, pamięć adresowana 16-bitową szyną adresową.
 - słowo 8-bitowe
 - 72 instrukcje
 - bezpośrednie adresowanie pamięci o pojemności do 64 KB
 - arytmetyka dwójkowa i dziesiętna kodowana dwójkowo (BCD)
 - 8 rejestrów programowych dostępnych dla programisty cykl pracy 2 μs .
 - zegar zewnętrzny o częstotliwości 2-3 MHz (podstawowy cykl rozkazowy - 4 takty)

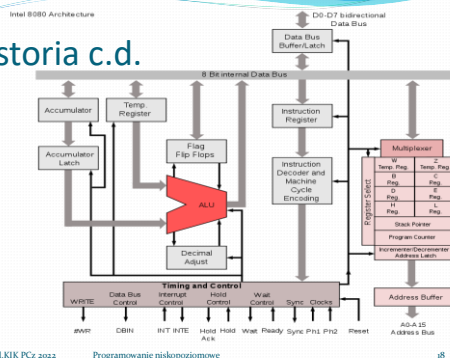

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

17

Historia c.d.

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

18

Historia c.d.

- Intel 8086 - procesor 16-bitowy wprowadzony w 1978
- traktowany jako tymczasowy projekt przejściowy. Intel pokładał wówczas swoje nadzieje w znacznie bardziej zaawansowanym 32-bitowym układzie 8800 (iAPX 432).
- Głównym konstruktorem był Stephen Morse, który specjalizował się w oprogramowaniu. "Gdyby szefostwo Intela chciało, by architektura ta przetrwała wiele generacji i przerodziła się w dzisiejsze procesory, to nigdy nie zleciłiby tego zadania jednej osobie"

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

19

Historia c.d.

- W 1980 IBM rozpoczyna pracę nad komputerem 5150
- Microsoft ma już gotowy interpreter języka Basic, który działał na układach 8086 i 8088
- IBM 5150 staje się standardem
"Pytaliśmy ich, czy chcą mieć komputer od International Business Machines czy od firmy, która swą nazwę wzięła od owocu"

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

20

Historia c.d.

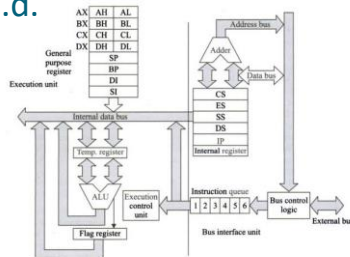
- rozszerzenie listy rozkazów
- rozszerzenie możliwości adresowania operandów
- wprowadzenie segmentacji obszaru pamięci
- mechanizmy przyspieszenia pracy
- mechanizmy dla pracy wieloprocesorowej

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

21

Historia c.d.

Block diagram of 8086.

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

22

Historia c.d.

- Intel 80186 - procesor opracowany w firmie Intel w 1982.
- posiadał nieco większą wydajność, kilkanaście nowych rozkazów i szybszy zegar
- niektóre instrukcje były wykonywane 10-20 razy szybciej.
- procesor wykorzystywany był głównie w systemach wbudowanych jako mikrokontroler.

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

23

Historia c.d.

- Intel 80286 - 16-bitowy procesor opracowany przez firmę Intel, pokazany po raz pierwszy 1 lutego 1982
- mniej więcej dwa razy bardziej wydajny w porównaniu do procesora Intel 8086
- posiadał 24-bitową szynę adresową mógł adresować aż 16MB pamięci RAM
- wprowadzono nowe instrukcje,
- nowy tryb adresowania pamięci (tryb chroniony)

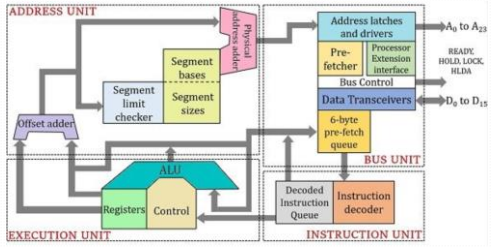
(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

24

Historia c.d.

• Intel 80286 - budowa

(C) KISI d.KIK PCz 2022 Programowanie niskopoziomowe 25

Historia c.d.

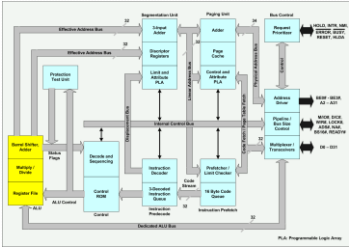
• Intel 80386 - 32-bitowy procesor opracowany przez firmę Intel w 1986

- pierwszy 32-bitowy procesor z rodziny x86. Architektura tego procesora została opracowana jeszcze zanim Intel wypuścił na rynek procesory poprzedniej serii 286, jednak procesor był zbyt skomplikowany, aby go w tamtym czasie wyprodukować.
- 32-bitowa magistrala adresowa oraz 32-bitowa magistrala danych
- rozszerzone do 32-bitów rejestry
- nowe tryby adresowania
- praca w trzech trybach: rzeczywistym, chronionym i wirtualnym
- dodanie do procesora jednostki MMU

(C) KISI d.KIK PCz 2022 Programowanie niskopoziomowe 26

Historia c.d.

• Intel 80386 - budowa

(C) KISI d.KIK PCz 2022 Programowanie niskopoziomowe 27

Historia c.d.

• Intel 80486 - poprawna nazwa handlowa i486

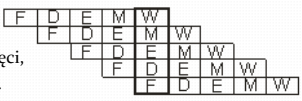
- kilka (7) dodatkowych instrukcji
- cache na dane i instrukcji
- zintegrowany koprocesor arytmetyczny x87
- poprawiony interfejs szyny danych
- zastosowano pięciostopniowy potok.
- usprawnienia spowodowały, że i486 był mniej więcej dwukrotnie szybszy od podobnie taktowanego 80386

(C) KISI d.KIK PCz 2022 Programowanie niskopoziomowe 28

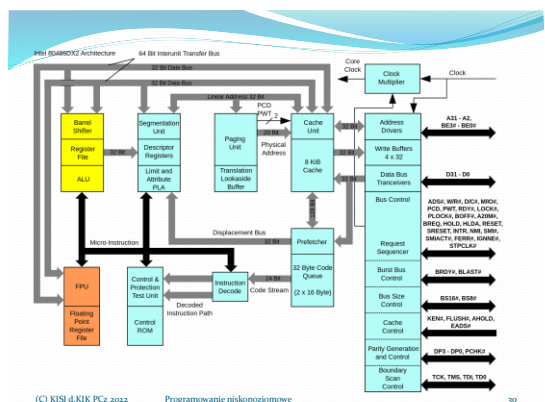
Historia c.d.

Wykonywanie instrukcji w potoku. Fazy:

- F - pobieranie instrukcji,
- D - dekodowanie,
- E - wykonanie,
- M - odwołanie do pamięci,
- W - zapisanie wyników.

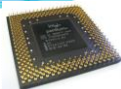

(C) KISI d.KIK PCz 2022 Programowanie niskopoziomowe 29

(C) KISI d.KIK PCz 2022 Programowanie niskopoziomowe 30

Historia c.d.

- **Pentium – mikroprocesor się 22 marca 1993**
 - architektura superskalarna (wykonywanie kilku instrukcji w kilku potokach)
 - 64-bitowa szyna danych
 - jednostka *branch prediction* do przewidywania skoków (80% skuteczność)
 - zaprojektowany koprocesor (5-6x wydajniejszy niż w i486)

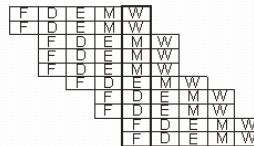
(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

31

Historia c.d.

- **Superskalarność** – cecha procesorów oznaczająca możliwość wykonywania kilku instrukcji (rozkazów maszynowych) jednocześnie, uzyskiwana poprzez zwielokrotnienie jednostek wykonawczych.

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

32

Historia cd.

- **Pentium Pro - mikroprocesor szóstej generacji należący do rodziny x86 (październik 1995)**
 - Podział kodu x86 na mikrorozkazy
 - Wykonywanie poza kolejnością
 - Wykonywanie spekulatywne
 - Dodatkowy potok ("pipeline") dla prostych instrukcji.

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

33

Historia cd.

Mikroprogram, mikro-kod to program implementujący listę rozkazów procesora. Rozkaz kodu maszynowego jest ciągiem mikrorozkazów (mikroinstrukcji), jest ciągiem operacji sprzętowych wykonywanych wewnątrz procesora. Mikroprogram jest pisany przez konstruktorów procesorów w trakcie ich projektowania.

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

34

Historia cd.

Wykonywanie poza kolejnością (out-of-order execution) – zdolność mikroprocesora superskalarnego do zmiany kolejności wykonywania instrukcji, tak, aby maksymalnie wykorzystać jego jednostki wykonawcze (obliczeniowe) i równolegle, w kilku potokach, wykonać jak najwięcej instrukcji. Powoduje to przyspieszenie wykonywania programów.

Zmiana kolejności jest możliwa tylko wówczas, gdy instrukcje są od siebie niezależne.

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

35

Historia cd.

Wykonywanie spekulatywne (speculative execution) – zdolność mikroprocesorów, przetwarzających rozkazy potokowo, do wykonywania rozkazów znajdujących się po skoku warunkowym, gdy jeszcze nie wiadomo, czy skok ten zostanie wykonany, i które rozkazy zostaną po nim wykonane. Jeśli jednak wybór był niewłaściwy, uzyskane wyniki zostaną pominięte, a potok wyczyszczony. Wykonywanie spekulatywne występuje zwykle łącznie z mechanizmem **przewidywania skoków** (branch prediction).

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

36

Historia c.d.

- **Pentium II – mikroprocesor zaprezentowany 7 maja 1997**
- dodatkowe instrukcje MMX (MultiMedia eXtensions lub Matrix Math eXtensions)
- poprawiona obsługa programów 16-bitowych
- cache pierwszego poziomu (L1) dla kodu i danych: 16 kB

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

37

Historia c.d.

- **Pentium III - procesor w 32-bitowej architekturze Intel (IA-32).**
- architektura RISC (Reduced Instruction Set Computers)
- rozmiar pamięci cache pierwszego poziomu (L1) dla kodu: 16 KB
- liczba etapów przetwarzania rozkazu (w potoku): 12
- liczba jednostek zmienoprzecinkowych: 1 (z potokowaniem)
- liczba jednostek całkowitoliczbowych: 6 potoków
- liczba jednostek MMX:2
- Instrukcje SSE (Streaming SIMD Extensions)
- możliwość pracy w systemie wieloprotocownym (do 2 procesorów).

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

38

Historia c.d.

- **Pentium 4 – siódma generacja procesorów firmy Intel (od 20 listopada 2000)(wiele wersji)**
- architektura NetBurst
- instrukcje SSE2, w nowszych wersjach jądra – SSE3
- niektóre wersje posiadają wbudowaną wielowątkowość (HyperThreading)
- zwiększona pamięć poziomu L2
- pojawia się technologia EM64T (2003)
- pierwszy procesor dwurdzeniowy

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

39

Historia c.d.

- **Intel Core 2 to ósma generacja mikroprocesorów firmy Intel w architekturze x86**
- mikroarchitektura Intel Core
- wysoki współczynnik IPC (Instructions Per Cycle) - około 3,5
- wspólna pamięć cache dla obu rdzeni procesora
- EM64T,
- technologia wirtualizacji,
- XD bit (eXecute Disable – wyłącza możliwość wykonywania instrukcji z oznaczonych stron),
- ulepszoną technologię SpeedStep,
- wersja czterordzeniowa

(C) KISI d.KIK PCz 2022

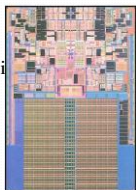
Programowanie niskopoziomowe

40

Historia c.d.

- **Intel Core i7**
- modułowa budowa
- ośmiordzeniowy Nehalem składa się z 731 milionów tranzystorów
- SSE 4.2.
- technologia współbieżnej wielowątkowości
- dynamiczne zarządzanie zasilaniem
- wbudowanie kontrolera pamięci RAM
- technologia Quick-Path

(C) KISI d.KIK PCz 2022

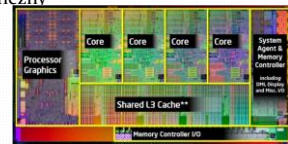
Programowanie niskopoziomowe

41

Historia c.d.

- **Intel Core i7 – 2 generacja - Sandy Bidge**
- modułowa budowa
- 32-nanometryrowy proces
- 6 jednostek wykonawczych
- wbudowany układ graficzny
- instrukcje AVX
- Turbo Boost 2.0
- pamięć cache L3

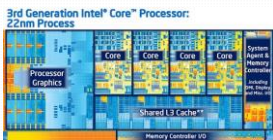
(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

42

Historia c.d.

- Intel Core i7 – 3 generacja - Ivy Bridge
- modułowa budowa
- 22-nanometryowy proces (tanzystory 3D)
- wbudowany układ graficzny Intel HD Graphics
- instrukcje AVX
- gen. liczb losowych
- PCI Express 3.0

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

43

Historia c.d.

- Intel Core i7 – 4 generacja - Haswell
- podniesiona wydajność pamięci cache
- zwiększona wydajność i energooszczędność
- 8 jednostek wykonawczych
- instrukcje AVX2, FMA3
- rozbudowany układ graficzny
- wsparcie Direct3D 11.1 i OpenGL 4.0

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

44

Historia c.d.

- Intel Core i7 – 5 generacja - Broadwell
- technologia 14 nm
- zwiększona wydajność i energooszczędność
- obsługa pamięci DDR3L
- rozbudowany układ graficzny Iris Pro 6200
- 128 MB pamięci podręcznej eDRAM
- wsparcie Direct3D 11.2 i OpenGL 4.4

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

45

Historia c.d.

- Intel Core i7 – 6 generacja - Skylake
- technologia 14 nm
- obsługa pamięci DDR3L i DDR4
- instrukcje AVX 2
- Instrukcje AVX512 – 32 rejestry ZMM – 512 bitowe – w wersji XEON
- wsparcie Direct3D 12
- wsparcie dla Thunderbolt 3.0

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

46

Historia c.d.

- Intel Core i7 – 7 generacja – Kaby Lake
- technologia 14 nm+
- zwiększenie częstotliwości zegara
- zwiększenie wydajności układu graficznego
- wsparcie Intel Optane Memory storage caching

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

47

Historia c.d.

- Intel Core i7 – 8 generacja – Coffee Lake
- technologia 14+++ nm
- zwiększenie liczby rdzeni do 6
- zwiększenie częstotliwości zegara
- zwiększenie wydajności układu graficznego

(C) KISI d.KIK PCz 2022

Programowanie niskopoziomowe

48

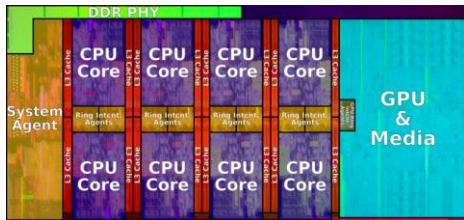
Historia c.d.

- Intel Core i7 – 9 generacja – Coffee Lake
- technologia 14++ nm
- zwiększenie liczby rdzeni do 8
- zwiększenie rozmiaru pamięci cache L3
- AVX512 – 32 rejestry ZMM – 512bitowe – w wersji X

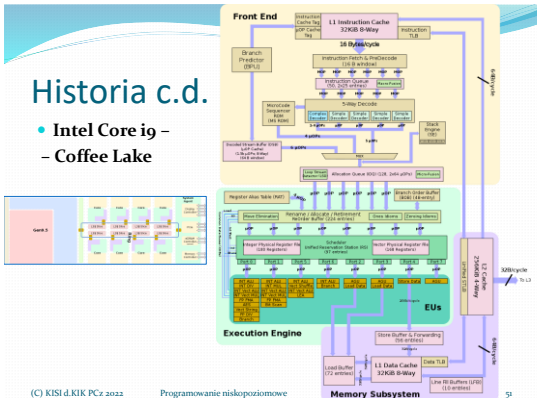
Historia c.d.

- Intel Core i9 – 9 generacja – Coffee Lake

Historia c.d.

- Intel Core i9 – Coffee Lake

Historia c.d.

- Intel Core i9 – 10 generacja – Comet Lake
- zwiększenie maksymalnej częstotliwości taktowania do 5,3 GHz
- zwiększenie liczby rdzeni do 10
- zwiększenie rozmiaru pamięci cache L3
- zwiększenie wydajności układu graficznego (Gen 9.5)

Historia c.d.

- Intel Core i9 – 11 generacja – Rocket Lake
- zwiększenie IPC o 10 do 19%
- instrukcje AVX512 i DL (Deep Learning)
- zwiększenie rozmiaru pamięci cache L1D – 48KiB
- nowy wydajny układ graficzny (Xe-LP Gen 12), DisplayPort 1.4a, HDMI 2.0b
- PCI Express 4.0

Historia c.d.

- Intel Core i9 – 12 generacja – Alder Lake
- procesor hybrydowy – wydajne rdzenie dwuwątkowe i rdzenie energooszczędne - do 8P i 8E
- proces 10 nm SuperFin (Intel 7 proces)
- zwiększenie IPC
- 12 jednostek wykonawczych
- nowe instrukcje AVX-VNNI
- zwiększenie rozmiaru pamięci cache L3
- układ graficzny Xe-LP Gen 12.2 (32-96EU)
- PCI Express 5.0

